

Deel IV Luchtoorlog

Gecrashte vliegtuigen

Gedurende de periode 10 mei 1940 t/m de bevrijding op 05 mei 1945 zijn in het Land van Maas en Waal verscheidende vliegtuigen neergestort. Hierna worden de gebeurtenissen en crashes beschreven die raakvlakken hebben met Maasbommel.

Op 2 augustus 1941, omstreeks 21:10 uur maakt een Duits jachtvliegtuig van het type Messerschmitt Bf 109 van JG 52 (foto¹ links) een geslaagde noodlanding bij Maasbommel. Pilot Gefreiter Wilhelm Freuworth blijft ongedeerd. Nadere gegevens omtrent de crashlocatie konden niet worden achterhaald.

Op 6 augustus 1942 stortte om 02.26 uur de Lancaster R5761 van de Royal Air Force Group 5 Squadron 207 te Altforst neer. Het werd neergeschoten door een nachtjager van het type Messerschmidt Bf109 van I./NJG1, gevlogen door Oblt. Gerhard Kurt Loos. Het toestel stortte brandend als een fakkel naar beneden. De Lancaster was op de terugweg van een bombardement op Essen. Gerrit Antonie Beumer Gemeentelijk en tevens onbezoldigd Rijksveldwachter te Maasbommel heeft op 06 augustus 1942 in zijn rapportage beschreven dat hij te 02:30 uur wakker werd van de schoten in de lucht. Hij had zich aangekleed, naar buiten begeven en aldaar zag hij in de verte een brandend vliegtuig. Te ongeveer 03:10 uur aangekomen zag hij dat het nog brandende vliegtuig was gevallen op het perceel bouwland genaamd Meijersakker te Altforst. Airgunner Sergeant John William Edward Holland (Service Number 528167) was per parachute uit het vliegtuig gesprongen en vlak bij de pont van Maasbommel in de Maas terechtgekomen en verdronken. Met zijn voeten verstrikt in de parachute touwen werd hij op 12 augustus 1942 gevonden. John Holland was 26 jaar en is begraven op de Oorlogsbegraafplaats te Uden in graf 4.B.1.²

Hieronder³:Een Lancaster bommenwerper.

¹ en.wikipedia.org

² Foto Jeroen Bergers

³ www.warplane.com

In de nacht van 16 op 17 juni 1944 stort een Engelse Halifax MZ-537 op bommenwerper van het 431e Squadron van de Royal Canadian Air Force (RCAF) neer in Dreumel. Op 17 juni 1944 wordt volgens een aantekening uit de zakagenda van Jan van Gelder, al laagvliegend boven Maasbommel een vliegtuig waargenomen. Mogelijk is hier sprake van hetzelfde vliegtuig? Eén vleugel van het vliegtuig kwam terecht achter de Dreumelse molen en de rest van het vliegtuig stortte neer in de Nieuwstraat, ter hoogte van de Drie Bruggen.” De zeven bemanningsleden hebben het vliegtuig per parachute kunnen verlaten en zijn uiteindelijk krijgsgevangen gemaakt. F/Lt John Burns (navigator) landde met zijn parachute tussen Puiflijk en Altforst en wist uiteindelijk tot aan het Dijkmagazijn van Maasbommel aan de Bovendijk 4 te geraken.

Rechts⁴: Afbeelding van een Halifax bommenwerper.

John Burns

Toen de Halifax MZ-537 op 16 juni 1944 vanaf de basis Croft het luchtruim koos begon John Burns aan zijn 39ste missie. Op de terugweg ging het mis. Een Duitse nachtjager schoot het vliegtuig neer. De piloot gaf iedereen opdracht het vliegtuig te verlaten. Burns kreeg opdracht om de staartschutter en de rugkoepelschutter te waarschuwen. Zij bevonden zich achterin het toestel. Burns verliet - zo zei hij althans - als een van de laatsten het vliegtuig.

John C. Burns (foto rechts)⁵ landde in de "Schipslei". Dit moerassige gebied ligt ten zuidwesten van Puiflijk. Omdat dit hem tijdens trainingen geleerd was, besloot hij een zuidelijke richting aan te houden. Zo liep hij via de wal langs Altforst in de richting van de Blauwe Sluis. Na een flinke tijd kruiste hij de Maasdijk en liep de uiterwaarden in. Burns stuitte daarbij op een natuurlijke hindernis, namelijk de rivier de Maas.

Hij beseftte dat hij deze hindernis waarschijnlijk niet alleen kon nemen en besloot eens goed na te denken over wat hem nu te doen stond. Wat verder van de dijk af vond hij in een weiland een aantal knotwilgen. Eén van deze bomen was hol. Een uitstekende plaats om de rest van de nacht in door te brengen. Burns verbleef daar een aantal uren. Hij rookte wat sigaretten en trok met enige moeite zijn kletsnatte laarzen uit. Blijkbaar had hij zo'n last van zijn schoeisel, dat hij - toen hij halverwege de morgen weer op pad ging - besloot ze daar achter te laten.

In de verte zag hij aan de dijk een tweetal gebouwen staan (zie groene cirkel op foto⁶ links). Onderweg passeerde hij een bruggetje over de wetering. Op de foto is goed te zien hoe de Wetering in de oorlog was gesitueerd. Hij stond nu onder aan de oprit naar de dijk en kon de gebouwen nu wat beter bekijken. Het linker gebouw was een soort dijkmagazijn. Rechts daarvan stond een woonhuis. Hij besloot daar aan te kloppen. Mevrouw Luijpen die daar met haar man en ongehuwde zwager woonde deed de deur open. Ze begreep niets van de ontmoeting met deze vreemde man en raakte er zelfs een beetje van in paniek.

De deur ging weer dicht en Burns keek eens om zich heen. Hij liep terug naar het bruggetje, leunde over de reling en dacht na over de verdere mogelijkheden. Het was inmiddels zaterdagmorgen 17 juni en Christiaan (Janus) en

⁴ www.yorkshire-aircraft.co.uk

⁵ (foto: Henk van Gelder) tekst: www.tremele.nl

⁶ collectie Wim Daanen

zoon Frans van Gelder waren op weg naar huis. Ze waren naar de Heilige Mis in de kerk van Maasbommel geweest en fietsten nu over de dijk weer terug naar hun huis in de Sluissestraat. Mevrouw Luijpen zag de beide mannen naderen en liep naar buiten. Ze vertelde over haar ontmoeting met de vreemde man die nu al een hele tijd op het bruggetje stond.

Janus besloot kennis te maken met de man en had al vrij snel in de gaten dat ze met een buitenlander te maken hadden. Hij kon weinig anders doen dan de man mee naar huis nemen.

Aangezien het teveel zou opvallen als hij de man over de weg mee naar huis nam, werd de hulp van Gijs Luijpen, de zwager van mevrouw Luijpen, ingeroepen. Deze kreeg instructie om dwars door de weilanden naar de boerderij van Van Gelder te lopen en hem daar af te leveren.

Zogezegd zo gedaan. Terwijl Janus en zijn zoon over de weg naar huis fietsten, liepen Luijpen en John Burns (zonder schoeisel!) via de weilanden en akkers richting Sluissestraat. Burns moest inmiddels wel aan een complete verwarring ten prooi gevallen zijn. Hij wist in de verste verte niet of hij de juiste beslissing genomen had door met deze mensen mee te gaan. Een tijdje later was Burns in huize van Gelder aan de Sluisstraat nr. 1 Hij keek onwennig om zich heen en voelde zich bepaald niet op zijn gemak. Men verstond elkaar niet en hij wist niet bij wie hij nu in huis was.

Vader van Gelder had blijkbaar de situatie goed ingeschat want hij stuurde zoon Frans naar Jozef Coppes (de Mulder) die ergens ondergedoken zat. Deze schreef in het Engels een briefje met de tekst: "Beste vriend, blijf waar je bent. Je bent bij Hollandse vrienden."

Toen Burns het briefje las klaarde hij helemaal op. Hij wist nu dat hij de mensen bij wie hij verbleef kon vertrouwen. Hij bleef zes nachten bij de familie van Gelder. Zijn uniform verwisselde hij voor burgerkleding van Albert. Als hij in huis was, gingen alle deuren op slot. Het was behoorlijk gevaarlijk want er liepen ook Duitsers rond. Die waren op zoek naar de bemanningsleden. Als er op de deur geklopt werd, schrok Burns zo dat hij meteen onder de tafel kroop. Het kostte de familie dan de nodige moeite om hem er weer onderuit te krijgen.

Gesprekken aanknopen was eigenlijk onmogelijk. Henk probeerde het met handen en voeten. Om erachter te komen uit hoeveel personen de bemanning bestond, tekende hij een vliegtuig met één poppetje aan een parachute ernaast en een vraagteken. Burns begreep de vraag meteen en tekende er nog zes poppetjes bij.

Van deze zes personen is overigens niet veel bekend. Henk herinnert zich wel dat er één bemanningslid in Puiflijk door de Duitsers gevangengenomen is. De resterende vijf hadden ook kans gezien om te ontsnappen en werden in Alphen en omgeving vastgehouden. Henk weet dat nog precies omdat de ondergrondse er op een avond voor gezorgd had dat deze vijf op bezoek kwamen bij Burns. Dat gebeurde onder leiding van zuster van Loon uit Alphen.

Het mooiste moment die avond was wel het feit dat zelfs de hond van de familie van Gelder meewerkte aan deze samenkomst. Voor het huis was het hondenhok. De hond was erg waaks en hij sloeg bij het minste of geringste aan. Die avond echter, terwijl de vijf Canadezen per fiets het pad opreden, blafte de hond echter niet! Na een kleine week werden Burns en zijn medebemanningsleden overgebracht naar de kerktoeren in Wamel. De verzetsbeweging vond het te gevaarlijk om bemanningsleden te laten onderduiken bij particulieren. Hoe dan ook, met achterlating van zijn adres, dat angstvallig verstopt werd, vertrok Burns met zijn mede - bemanningsleden naar de kerktoeren in Wamel. Na een week of drie werd het groepje overgebracht naar Ravenstein. De foto rechts werd genomen in juni 1944 in de sacristie van de kerk in Altforst. Op de foto⁷ rechts zien we bemanningsleden en leden van het verzet broederlijk verenigd. Naar alle waarschijnlijkheid zijn de foto's genomen bij het vertrek naar Ravenstein

Op 5 december 1944 stortte in Maasbommel een Engels vliegtuig neer na door een Duitse jager te zijn aangeschoten. Nadere gegevens omtrent de crashlocatie en het type vliegtuig konden niet worden achterhaald.

⁷ (foto: Henk van Gelder) tekst: www.tremele.nl

De crash van de Focke Wulf 190 A4 serienummer 0623 Schwarze 9 van 5./JG-1“Oesau”

Op de foto⁸ hiernaast staat een Focke Wulf 190 type A4 afgebeeld. Een soortgelijk vliegtuig is in de Tweede Wereldoorlog neergestort in een weiland niet ver van de Maas tussen Maasbommel en Alphen.

Flugzeugführer Leutnant **Josef Wieser** (geb. 22 januari 1923 te Gronsdorf) stortte op 30 juli 1943 omstreeks 10:15 uur neer. Dit gebeurde nadat het vliegtuig werd beschoten tijdens een luchtgevecht. Het vliegtuig crashte tussen Alphen en Maasbommel ter hoogte van de dijk Berghuizen en de Hoogstraat. Josef Wieser was waarschijnlijk neergeschoten door een Republic P-47 Thunderbolt (zie foto⁹ hieronder) van de 4de, 56ste of 78ste Amerikaanse Fighter Group. De Republic P-47 Thunderbolt was een eenmotorig jachtvliegtuig dat intensief door de USAAF tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ingezet

Josef Wieser had vliegveld Rheine Westfalen als thuisbasis. Op die bewuste dag was hij waarschijnlijk opgestegen

van Gilze-Rijen of Volkel. De twintigjarige luitenant Josef Wieser zou zeven uur later nadat hij gewond d.m.v. een parachute was geland in Ooijen (aan de overkant van de Maas), in het ziekenhuis in Den Bosch overlijden aan zijn verwondingen.

Josef Wieser is op 30 juli 1943 begraven in Den Bosch en op 16 november 1949 herbegraven op de militaire begraafplaats te IJsselstein in graf CI-2-45¹⁰.

Zijn toestel sloeg zo diep in de grond dat het voor de Duitsers in 1943 onmogelijk was het toestel te bergen. Later op 6 maart 1992 was dit wel mogelijk en is het door de stichting Dutch Aircraft Examination Group geborgen. De Focke Wulf was donkergroen van kleur aan de bovenkant met een lichtblauwe kleur aan de onderkant. Het had een rode neus en droeg als Staffel-embleem de rode “Tatzelwurm”. De 5de Staffel. (5./JG1) werd geleid door Oblt. Max Buchholz. Op 25 februari 1942 kwam deze Staffel op Flugplatz Katwijk aan. Hier zijn ze tot 20 juli 1942 gebleven en werden toen gedetacheerd naar Flugplatz Amsterdam-Schiphol.

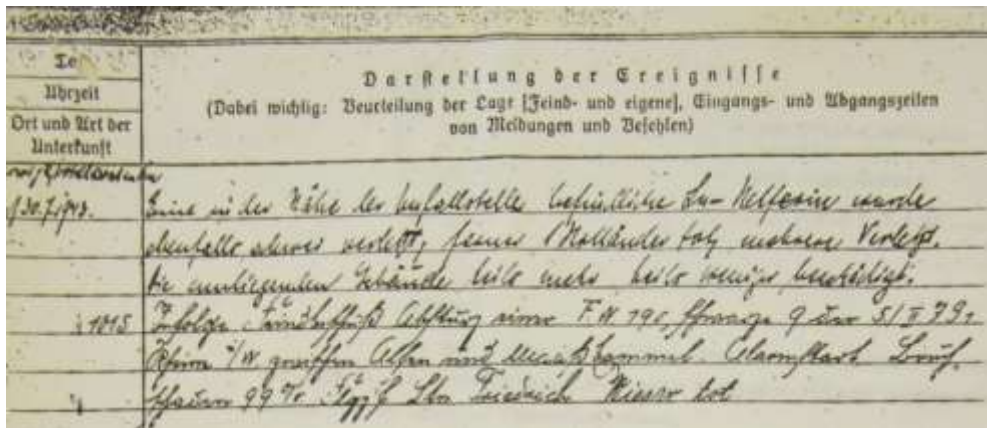
Twee ooggetuigen, de heer Timmer en de heer v/d Velde, toen beiden woonachtig in Alphen hebben het toestel op 30 juli 1943 zien neerkomen. Zij hadden beide hetzelfde verhaal. De heer v/d Velde was op het stuk land met de oogst van rogge bezig (dit gebeurt eind juli/begin augustus). Hij zag boven de Maas een luchtgevecht tussen verschillende vliegtuigen. Opeens zag hij een Duitse jager naar beneden komen, over de dijk heen schierend en met een harde klap de grond inslaan. Hij is toen meteen in die richting gelopen en zag nog een wiel van het vliegtuig

⁸ nationalinterest.org

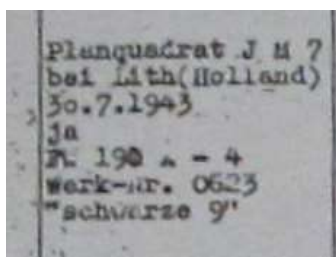
⁹ www.warhistoryonline.com

¹⁰ <https://www.findagrave.com/memorial/83374137>

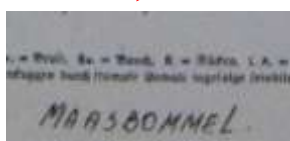
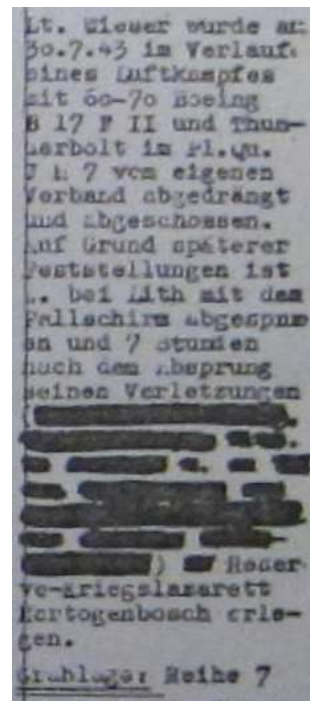
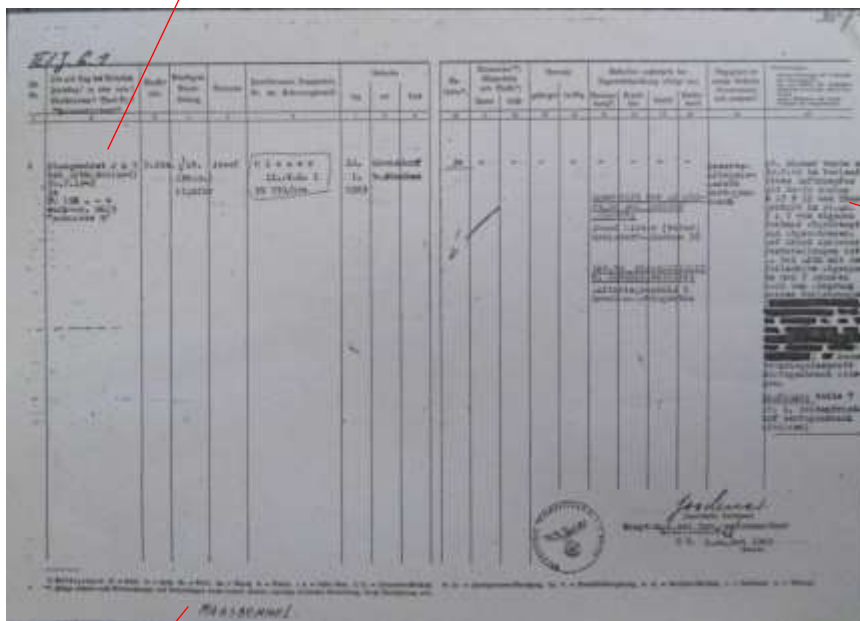
wegstuiteren/liggen op enige honderden meters afstand van de inslag. Op de plek waar hij de inslag zag, was alleen nog maar een gat te zien, het hele toestel was verdwenen. De heer Timmer zag dat de Focke Wulf boven de Maas werd getroffen en met een flauwe bocht en een gierende motor net over de dijk in het weiland neerstortte. Op de plek waar het vliegtuig was neergestort zag hij alleen een kuil die zich snel met water vulde. In de kuil ontplofte nog enige munitie. Twee andere getuigen, Johan Bergers en Sjaak Belgers, toen beiden woonachtig op Berghuizen verklaarden dat zij beiden gezien hadden dat het luchtgevecht al bezig was boven de Sluissestraat in Maasbommel.

Links¹¹: Een fragment uit het *Kriegs Tagebuch van de vliegbasis Gilze Rijen*. Hierop staat het neerstorten van de Focke Wulf tussen Alphen en Maasbommel op 30 juli 1943 vermeldt.

Hieronder¹²: Het dienstrapport dat is opgemaakt op 3 augustus 1943 en waarop wordt vermeld dat Wieser in een luchtgevecht is geweest met 60 tot 70 B17's en Thunderbolts (P-47's). Oftewel de B17 bommenwerpers en de P-47's zoals ook is vermeld in Amerikaanse dienstrapporten. Verder wordt de datum van de crash vermeld. Onder in het rapport is de plaatsnaam Maasbommel genoteerd. Links is te lezen dat de datum van de crash 30 juli 1943 te Lith was. Echter de crash was niet te Lith maar Maasbommel.

¹¹ www.janvangelderstichting.nl
¹² www.museumdeelen.nl

Rechts¹³: Een afbeelding van de Tatzelwurm op een Focke Wulf. De foto is gemaakt op de vliegbasis Woensdrecht.

Links¹⁴ Een gedeelte (staart) van de Tatzelwurm op de motorkap die door de stichting Dutch Aircraft Examination Group (DAEG)¹⁵ in 1992 is opgegraven op de crashlocatie en onderdeel uitmaakt van de collectie van Museum Deelen.

Rechts¹⁶: De Tatzelwurm, een schepsel dat is omschreven als een hagedisachtig wezen, vaak beschreven als het hebben van het gezicht van een kat, met een slangachtig lichaam dat slank of gedrongen kan zijn en woonachtig is in de Alpen.

Hieronder een foto¹⁷ uit De Telegraaf van maart 1992. Hierop is te zien dat het vliegtuigwrak door de stichting Dutch Aircraft Examination Group (DAEG) werd geborgen.

In de kiel langs Berghuizen heeft bijna vijftig jaar lang een vliegtuigwrak gezeten. Het toestel is grotendeels verworden tot onherkenbare stukken schroot, maar soms is er zelfs voor een leek iets te herkennen. Foto: Jan Rikman

¹³ nimh-beeldbank.defensie.nl

¹⁴ Foto Jeroen Bergers gen

¹⁵ www.museumdeelen.nl

¹⁶ Foto Jeroen Bergers

¹⁷ Foto Stichting Werkgroep Historisch Alphen aan de Maas (W.H.A.M.)

Hieronder enkele foto's¹⁸ gemaakt tijdens de berging van het vliegtuigwrak op 6 maart 1992. De berging nam de gehele dag in beslag. Er was veel belangstelling voor de berging die tot laat in de avond voortduurde.

Hieronder propellerblad nr.2.

Hieronder²⁰: Hetzelfde propellerblad nr.2. als op de foto hierboven anno 2019 in museum Deelen.

Rechts²¹: Gedeelte van het staartstuk waarop de Swastika is afgebeeld anno 2019 in museum Deelen..

Hieronder propellerblad nr.1.

Rechts¹⁹: Het bouwjaar van de Focke Wulf was 31 maart 1943. Op 30 juli 1943 stort het neer. Het vliegtuig is dan net 4 maanden oud.

¹⁸ Foto Jeroen Bergers

¹⁹ Foto Jeroen Bergers

²⁰ www.museumdeelen.nl

²¹ www.museumdeelen.nl

V-1

De laatste maanden van de oorlog (december 1944) hebben de Duitsers op grote schaal V-1's ingezet met o.a. Antwerpen als doel. Veel van deze V-1's (zie foto²² beneden) werden vanaf de Veluwe en de Achterhoek gelanceerd. Maas en Waal lag op de vluchtroute van deze V-1's. Een groot aantal van deze V-1's haalden het doel niet en vielen voortijdig uit de lucht. Tientallen zijn er binnen het grondgebied van de gemeente West Maas en Waal neergekomen. Het grootste deel gelukkig in de polders. De V-1 (Vergeltungswaffe 1) was een onbemand straalvliegtuig dat door de Duitse Luftwaffe werd ingezet als vliegende bom. De V-1 had een lengte van 7,9 meter en een spanwijdte van 5,3 meter. De V-1 kon een maximumsnelheid van 656 km/h bereiken en had een bereik van 240 tot 400 kilometer. Een V-1 woog 2180 kilogram en had een explosieve lading van 850 kilogram. De motor van de V-1 liep op gewone kerosine. De afstand naar het doel werd slechts grofweg ingeschat - nauwkeurigheid was

geen vereiste – en een door een propellertje in de neus aangedreven teller bepaalde wanneer deze afstand was bereikt. Via de voorgeprogrammeerde besturing werd aan het eind van de berekende route het hoogteroer in duikstand gezet met gevolg dat de motor afsloeg; het wegvallen van het motorgeluid was dan het teken dat de V-1 in de buurt in zou slaan. Tijdens de vlucht zette het mechanisme de explosieve lading op scherp. Vanaf 13 juni 1944, een week na de geallieerde landing in Normandië, werden in totaal meer dan 9.000 V-1's gelanceerd naar doelen in Engeland, België en Frankrijk.

De V-1 gaf een kenmerkend brommend en kloppend geluid en liet een korte vuurstraal achter zich. Vooral bij avond zag het er als een afschrikwekkend monster uit en zorgde het op de grond voor onrust, angst en een golf van schietgebedjes zie foto links²³. Ook in Maasbommel werd bij het overkomen van de V-1's regelmatig het schietgebedje. “Onze lieven vrouwke, gift ‘m nog een douwke” gedaan. Op 16 december 1944 komen in Maasbommel de eerste V-1's overgevlogen. Waargenomen werd dat dit soms bij herhaling met 5 stuks naast elkaar tegelijk plaats vond.

Tussen 25 januari en eind maart 1945 kwamen in Maasbommel een aantal V-1's neer.²⁴ Eén locatie en datum (10 maart 1945) van neerstorten is nog bekend door aantekeningen in de zakagenda van Jan van Gelder, een aantekening uit een document (aanvraag tot schadevergoeding) van de heer Loderus en door overlevering. Eén en mogelijk twee V-1's zijn namelijk neergestort op een perceel met de naam De Dunge ter hoogte van de hoek van de Herenstraat/Velddijk/Veeweg.

²² www.vergessener-beton.de

²³ www.heemkundekringrosmalen.nl

²⁴ Ibidem, het jaar 1943 en T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945 (z.p. 2003) Gerrit J. Zwanenburg, En nooit was het stil... kroniek van een luchtoorlog deel 2 (z.p, z.i) 52 (De laatste twee bronnen noemen Maasbommel als crashlocatie)

Links²⁵: Het perceel met de naam De Dunge.

In het nabijgelegen Maasbommel liepen huizen schade op. Ruiten sprongen tot in de verre omtrek en dakpannen vlogen van de daken. Muren scheurden en een aantal huizen stortten in. Twee boerderijen raakten onherstelbaar beschadigd. Dat waren de boerderij van A.S. Loderus en A. Sengers. Wout Daanen kon nog net op tijd onder een platte wagen duiken om te ontkomen aan de rondvliegende kluiten aarde. De hond van Adrianus Sengers moest eraan geloven. Gijs Loderus stond zich te scheren en op het moment van de explosie kreeg hij diverse

splinters glas van de spiegel in zijn gezicht. Jaren later zijn er nog kleine splinters uit zijn gezicht gekomen. De toen 4-jarige Mien de Bont-Boerakker woonde destijds in een woning aan de Hoogstraat (heden ten dage is de naam Hoogstraat) en heeft de ontploffing van de V-1 meegemaakt. In het huis was ook de familie Bekkers als evacuee ondergebracht. Zij hoorde een harde knal en zag een grote vuurbal. Oma Bekkers die op dat moment koper aan het poetsen was, raakte gewond in het gezicht als gevolg van glassplinters van de gesprongen ramen. Ook moeder Bekkers raakte gewond aan het gezicht door glassplinters. Mien zelf kreeg glassplinters in haar arm. Zusje Cor lag ongedeerd in een wieg vol glassplinters. De krater werd na de oorlog omheind met prikkeldraad en er kon water voor het vee uit worden gehaald. Dagen achtereen kwamen de V-1's van tijd tot tijd over Maasbommel gevlogen zodat de bewoners hun huizen uitvluchten, beneden of zelfs in de kelder sliepen. De omgeving had er veel van te lijden maar gelukkig zijn in Maasbommel geen doden gevallen door het neerstorten van deze V-1's.

Doordat in Oijen een V-1 aan de oever van de Maas neerstortte en ontplofte, werden op de Berghuizen van verschillende huizen, door de luchtdruk de ruiten eruit geblazen. Inwoner van Maasbommel, Gonnie Bergers toen een jaar of drie oud zat op tafel te spelen op dat moment. Aan tafel zaten ook haar oom Jan Bergers en haar opa Ludovicus Bergers. Hoewel de tafel en de kamer onder de glassplinters zaten raakten wonder boven wonder niemand gewond.

Op de foto rechts ²⁶ Veldijk 80 (nu Veldijksestraat 46) is een noodwoning te zien die is gebouwd na de inslag van een V-1 ter hoogte van de Veeweg. De noodwoning stond op het perceel vrij kort aan de straat. In totaal zijn er 2 noodwoningen gebouwd als gevolg van de schade van de V-1.

²⁵ Foto Jeroen Bergers

²⁶ Collectie Wim Daanen